

vergadering **C87**
zittingsjaar 2022-2023

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening
en Energie

van 21 december 2022

(Een aantal sprekers namen mogelijk deel via videoconferentie.)

**Vlaams
Parlement**

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Willem-Frederik Schiltz aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de actualisatie van de bandingfactor voor biogasinstallaties – 913 (2022-2023)	3
VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de EPC-berekening bij warmtepompen – 846 (2022-2023)	7
VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de participatie van Vlaanderen in Nederlandse kerncentrales – 869 (2022-2023)	11

VRAAG OM UITLEG van Willem-Frederik Schiltz aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de actualisatie van de bandingfactor voor biogasinstallaties – 913 (2022-2023)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, op 7 december jongstleden keurden wij in deze commissie verzameldecreet IV goed. Een van de wijzigingen in dat decreet betrof een actualisatie van de bandingfactoren in het kader van de hoge energieprijzen. Het wordt door artikel 26 in dat decreet mogelijk om de bandingfactoren van projecten – groenestroomprojecten, hernieuwbare-energie-productiesites – met een startdatum vanaf 1 januari 2013 te actualiseren.

Kort samengevat: het is natuurlijk de bedoeling om de steun aan groenestroom-certificaten aan te passen aan de opbrengsten, omdat het niet de bedoeling is dat subsidies gebruikt worden om enorme winsten te maken, maar wel om ervoor te zorgen dat hernieuwbare-energieproductie rendabel kan zijn. Daarom wordt er gesproken van de zogenaamde onrendabele top, waarvoor de certificaten worden toegekend.

De aanpassing van de bandingfactor wordt uiteraard overgelaten aan een besluit. Het is niet de bedoeling dat dit parlement alle technische details van elk decreet per se zelf uitvoert. En dus komt het toe aan de minister om de bandingfactor – het aantal geproduceerde kilowattuur dat nodig is om een bepaalde hoeveelheid certificaten te krijgen – vast te leggen.

Ondertussen bereiken ons, minister, een aantal bezorgdheden vanuit diverse groenestroomsectoren, zoals die van de biogasinstallaties. Zij aanvaarden dat er hier en daar effectief grotere winsten geboekt worden en dat er dus ook gekeken moet worden om die bandingfactor en ook de toegekende subsidies aan te passen. Het model van de onrendabele top staat als dusdanig niet ter discussie, maar het is wel zo dat er grote verschillen ontstaan tussen diverse installaties. We weten dat ook van de consumentenmarkt. Een aantal mensen hebben een vast contract – ook kleine zelfstandigen en kmo's trouwens – bij hun energieleverancier voor lange tijd, aan een vaste prijs die momenteel veel lager is dan de marktprijs.

Dus is er een vrees dat, indien de huidige marktprijzen voor energie voor de hele sector gebruikt zouden worden om de onrendabele top te berekenen en dus ook de bandingfactor daaraan aan te passen, dat ertoe zou leiden dat een aantal installaties onrendabel zouden worden, omdat zij hun stroom goedkoper moeten verkopen dan vandaag op een aantal markten de vraagprijs is.

In de federale wetgeving is er een inkomensplafond van 180 euro per megawattuur van toepassing op biomassacentrales, en alles daarboven zou worden afgeroomd, terwijl in andere landen die drempels ook anders liggen.

Minister, op welke manier zult u de sector betrekken bij het actualiseren van de bandingfactoren?

Hoe denkt u het huidige generieke model – dat dus voor de hele sector een gelijke bandingfactor vastlegt – in overeenstemming te brengen met het verschil in kosten die per installatie vastgesteld kunnen worden, maar ook met een aantal andere gestegen kosten, zoals hulpstoffen, transport, lonen en dergelijke meer? Met andere woorden, elementen die een negatieve impact hebben op de businesscase en die niet rechtstreeks gelieerd zijn aan de energieprijs.

Acht u het een goed idee om – zoals ik in mijn vraagstelling heb gesuggereerd – meer op maat van elke installatie te bekijken wat de onrendabele top is en dus ook welk steunniveau toegekend moet worden?

Ik kijk uit naar uw antwoord.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u, collega Schiltz.

Het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) en het kabinet hebben overleg gehad met de betrokken sector en hun bekommernissen besproken en in rekening gebracht bij de praktische uitwerking van de concrete actualisatiemethode. Na de uitwerking van deze methode in een ontwerpbesluit zal dat ook worden voorgelegd aan de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (Minaraad) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), en zullen we de bepalingen voor reacties bezorgen aan de betrokken sector. Eveneens zal er door het VEKA een stakeholdersoverleg worden georganiseerd over het ontwerprapport met onder andere de berekeningen van de geactualiseerde bandingfactoren waarin de berekeningsmethode en de parameters beschreven staan.

De decretale basis legt vast dat de actualisaties moeten gebeuren in functie van de in- en uitgaande energetische stromen. De Vlaamse Regering kan bovendien bijkomende ingaande en uitgaande stromen vastleggen die eveneens geactualiseerd moeten worden.

Zo vervatten de kosten gerelateerd aan de ingaande en uitgaande stoffen eveneens de loonwerkkosten, transportkosten en financieringskosten. Deze prijzen zullen dus jaarlijks ook worden geactualiseerd. Overige parameters worden niet geactualiseerd. Op die manier willen we ook een gelijke behandeling garanderen met de actualisaties voor wind- en zonne-energieproductie. Daarin is intussen ook ruim tien jaar ervaring opgebouwd. De overige parameters, zoals lonen en exploitatiekosten, zijn in de originele onrendabeletopberekeningen, net als bij wind en zon, ook geïndexeerd aan 2 procent.

De berekeningsparameters, zoals de prijzen voor inputstromen, elektriciteitsprijzen en vermeden warmtekosten, zullen onder andere worden verzameld via een marktbevraging zoals die reeds tien jaar jaarlijks gebeurt voor het onrendabele-toppenrapport voor nieuwe projecten. Deze bevraging is begin december gestart. Uit de ontvangen informatie wordt dan bepaald wat de meest marktconforme prijzen en contracten zijn. We zullen daarbij maximaal garanderen dat er rekening wordt gehouden met een coherente set van berekeningsparameters, bijvoorbeeld dat de effecten van de energiecrisis over gelijkaardige periodes worden meegenomen. Binnen het VEKA is er voldoende kennis en ervaring beschikbaar om de methode voor actualisatie uit te werken en voor te leggen voor consultatie.

Dan is er uw derde vraag in verband met het toepassen van een individuele benadering. Tot op heden heeft de sector geen bemerkingen gehad bij de bestaande indeling en projectcategorieën. Een individuele aanpak zou dan ook individuele parameters meenemen die geen voorbeeld zijn van het goedehuisvadersprincipe en die niet marktconform zijn. De hele methode van actualisatie is gebaseerd op de gemiddelde en marktconforme werking van een vergelijkbare groep projecten. We gaan ervan uit dat de gemiddelde uitbating goed is. Wie het beter doet, krijgt begrijpelijkerwijs meer steun, en omgekeerd.

Het voordeel van de jaarlijkse actualisaties van de steun aan biogas en biomassa-centrales is dat ze rekening kunnen houden met wijzigingen die optreden. Als er een inkomensplafond wordt ingevoerd op federaal niveau en dit een concreet effect

heeft op het inkomen van de uitbaters, kan dit ook bij de eerstvolgende actualisatie in rekening worden gebracht.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Dank u wel, minister. U geeft een aantal hoopvolle signalen.

Ik denk dat het heel belangrijk is – in energiebeleid nog meer dan in andere beleidsdomeinen – om goed de vinger aan de pols te houden met de desbetreffende sectoren. U weet het als geen ander: wanneer we in het energielandschap een paar steentjes verleggen, geeft dat vaak enorme rimpels op het terrein. Het is dus zeer delicaat en niet evident om een goed idee – namelijk ervoor zorgen dat het steunniveau correct blijft, dat we niet oversubsidiëren – op een rechtvaardige manier bij de verschillende producenten te krijgen.

Er is echter wel een verschil tussen marktconform en op maat. Zoals ik al aangaf – en u geeft het ook terecht aan –, is de goede huisvader vaak iemand die lange-termijncontracten afsluit, wat ervoor zorgt dat een aantal klanten vandaag ook langetermijncontracten hebben – afnamecontracten –, waardoor zij minder moeten betalen. Maar het zijn natuurlijk net die producenten die bereid zijn geweest om hun energieafname vast te klikken aan een vaste prijs, die nu vandaag veel minder inkomsten genereren. Het zijn net diegenen die meer speculatief gebankt hebben op een volatiele markt, die nu grote winsten halen.

Wanneer u het heeft over het gemiddelde, ga ik ervan uit dat het gemiddelde een reflectie is van de goede huisvader. Dat is natuurlijk niet zo, want je kunt aan de ene kant iemand hebben die aan lage prijzen verkoopt en aan de andere kant iemand die aan de piekprijzen verkoopt, en het gemiddelde ligt dan ergens daar in het midden. Maar dat is niet de reflectie van de gemiddelde goede huisvader, zeker niet inzake biogasinstallatie.

En uiteraard is het heel moeilijk om per installatie individueel een OT-berekening (onrendabele top) te maken en een specifieke steun toe te kennen. Ik begrijp dat daar misschien geen appetijt voor is, al zou dat natuurlijk wel het meest rechtvaardig zijn, omdat het, mijns inziens, wel de bedoeling is om de onrendabele top exact te compenseren, voor zover die onrendabele top binnen een bandbreedte natuurlijk niet veroorzaakt wordt door slecht management, maar effectief door objectieve parameters die buiten de wil van de investeerder of de producent liggen.

Ik ben er dus van overtuigd, minister, dat, als we iets grondiger in de diepte gaan kijken, we voorzichtig moeten zijn met gemiddelden, omdat die niet per se een reflectie zijn van de gemiddelde goede uitbater. Ik ben er ook van overtuigd dat contact met de sector ons inzicht kan verschaffen over waar dat goedehuisvadergedrag in de sector ligt, zodat we die kunnen onderscheiden van de cowboys die proberen op de kap van de belastingbetaler forse winsten te boeken.

Minister, in de doelstellingen die u en ik delen, zal biogas nog een belangrijke transitietechnologie zijn. Ik denk ook aan de discussies die in de landbouw plaatsvinden. De vergisting van mest en het gebruiken van het biogas aldaar is zeker en vast geen oninteressante, zij het niet enorm grote, sector. Ik doe dus een warme oproep, minister, om goed uit te kijken dat de zeer rechtvaardige intenties die u koestert, geen onnodige rimpeleffecten in het landschap veroorzaken en tot faillissementen zouden leiden in een markt die we vandaag en morgen nog broodnodig hebben.

De voorzitter: De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (Vooruit): Dank u wel, minister, voor het antwoord.

Ik deel grotendeels de bedenkingen van collega Schiltz. Er is inderdaad vanuit de sector – ik denk naar iedereen – al de boodschap gegeven dat zich hier mogelijk een aantal problemen voordoen en dat er gesprekken gaande zijn die tot nog toe niet helemaal tot een oplossing hebben geleid.

Nu, aan de vragen van collega Schiltz wil ik wel nog twee bijkomende bedenkingen of vragen toevoegen. Ten eerste, voor zover ik begrepen heb, is er in Vlaanderen niet specifiek een kostenindex beschikbaar voor de biomassa-sector. En al de elementen waar collega Schiltz naar verwezen heeft, komen daarbij aan bod. Ik had begrepen dat men op federaal niveau in de wetgeving wel een bepaalde index hanteert uit – als ik het goed heb – Duitsland. Is het niet zinvol om die dingen op Vlaams en federaal niveau op elkaar af te stemmen, om de zaken niet nodeloos nog ingewikkelder te maken, en te zoeken naar gemeenschappelijke parameters die op de beide niveaus gehanteerd worden voor beoordelingen, zodat iedereen ook weet waar hij aan toe is wanneer hij investeringen doet?

En een tweede specifiek punt: wat met installaties die vandaag misschien wel al een vergunning hebben, maar nog niet gebouwd of niet af zijn? Tot nu toe is het zo dat die hun steun in principe voor drie jaar kunnen vastklikken en op die basis ook hun investeringsprogramma en hun project maken. Wat gebeurt daar nu mee in het kader van de herziening? Want in een aantal gevallen zou het best wel eens kunnen dat die, op basis van de herziening, niet meer rendabel zijn en uiteindelijk ook niet meer gebouwd worden. Nu, voor een stuk is dat natuurlijk een beslissing van die investeerders zelf, maar wordt daarmee rekening gehouden in het hele gesprek met de sector?

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (cd&v): Dank u wel, zowel aan de vraagstellers, waarbij ik mij kan aansluiten, als aan de minister, voor het antwoord.

Ik denk dat er in het antwoord van de minister een duidelijke openheid is om in dialoog met de sector te kijken op welke manier de problemen die gesignaleerd worden rond de impact van de bandingfactoren en de manier waarop die worden berekend, maar ook andere uitdagingen voor de sector, aangepakt kunnen worden. Ik ben blij met het overleg dat wordt voorzien, en hopelijk levert dat ook het nodige resultaat op.

In het kader van het REPowerEU-plan had de Europese Commissie, naast alle doelstellingen rond zon en wind waarover we hier al vaker gesproken hebben, ook de intentie geuit om de doelstelling rond biogas op te trekken, en aan alle lidstaten te vragen om te kijken op welke manier de productie geoptimaliseerd of verhoogd kan worden. Op welke manier kunnen we daar een antwoord op geven, rekening houdend met de capaciteit van de sector, maar ook met de beleidsplannen die u in dezen heeft, minister?

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): In verband met de laatste opmerking van collega Bothuyne over het verhogen van de biogascapaciteit, denk ik dat we toch een beetje moeten opletten. Er bestaan twee soorten installaties: de – laat ons zeggen – greenfieldprojecten, die gewoon proberen biomassa binnen te krijgen en daar dan vooral stroom mee maken, en een beetje warmte. Ik vind dit persoonlijk geen goed type van installatie, voor alle duidelijkheid. Het is hetgeen je momenteel ook ziet woekeren in Duitsland en in Frankrijk.

Ik heb het veel meer voor de geïntegreerde biomassa-installatie, zoals je bijvoorbeeld hebt in bepaalde voedingsbedrijven, waarbij men het afval dat van het bedrijf komt, daar ter plaatse gaat verwerken tot biogas en waarbij men dan twee

mogelijkheden heeft. Ofwel gaat men het onttrekken en injecteren als aardgas, ofwel gaat men er elektriciteit en warmte mee maken, die dan ook opnieuw 'on-site' gebruikt kunnen worden, en waarbij de cirkel volledig gesloten is. En daar zijn ook een aantal mooie voorbeelden van in Vlaanderen, maar daar is de capaciteit beperkt. We gaan niet meer afval creëren om biogas te kunnen produceren. Neen, we moeten gaan naar minder afval.

Met andere woorden: je kunt streven naar meer biogascapaciteit, maar zonder naar het type greenfieldprojecten te gaan – die volgens mij met hun voetafdruk ecologisch weinig zin hebben – denk ik dat we moeten durven te stellen dat de biogascapaciteit in Vlaanderen moeilijk zal verhogen, omdat die integrale ketens beperkt zijn.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u wel, collega Schiltz.

De vraag naar individuele benadering is ook besproken met de sector. Hun zorg dat we rekening moeten houden met de langetermijnbenadering is terecht. Daarom zal ook extra aandacht besteed worden aan een coherente set. We gaan dus niet een lage prijs voor biomassa van enkele jaren geleden nemen en de hoge elektriciteitsprijs van vandaag. Daarom is het dus ook heel belangrijk dat we die consultatie doen en dat we het contact en het overleg met de sector behouden.

Collega Tobback, de federale wet op marktinkomsten is inderdaad gebaseerd op een Duitse biomassa-index. We hebben dit ook besproken en het geeft ons ook bijkomend inzicht. Vandaar dat het ook belangrijk is dat we vooral rekening houden met de input van de lopende consultatie.

Bestaande goede projecten zullen vrijwel zeker doorgaan, ook met een actualisatie. Bij wind werken we al jaren met actualisatie voor nieuwe projecten, en met succes ook, zo blijkt uit de laatste cijfers. De investeringen gaan volle bak door.

Collega Bothuyne, in het kader van REPower Europe, maar vooral ook in het kader van leveringszekerheid, moeten we, denk ik, alle lokale bronnen koesteren. En biomassa en biogas zijn zeker een deel van de oplossing.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de EPC-berekening bij warmtepompen – 846 (2022-2023)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Minister, toen het energieprestatiecertificaat (EPC) in 2008 in leven werd geroepen, was het aanvankelijk vooral een bron van informatie voor de koper of huurder. Ondertussen evolueerde het de laatste jaren meer en meer tot een beleidsinstrument. Zo besliste de Vlaamse Regering recent dat verhuurders van woningen met EPC-niveau E of F hun huurprijzen niet mogen indexeren. Eerder besliste de overheid dat wie vanaf 1 januari 2023 – ondertussen is dat zeer kortbij – een woning met niveau E of F koopt, die verplicht binnen de vijf jaar tot minstens niveau D moet renoveren.

Recent stelden collega's al vragen over de wijze waarop de controle op de energie-deskundigen die deze EPC's opstellen gebeurt. Deze vraag gaat over de berekeningswijze van het EPC zelf.

Om verschillende energiedragers – gas, stookolie, elektriciteit – met elkaar te kunnen vergelijken, wordt een omrekenfactor gebruikt. Gas, stookolie, hout(pellets) en kolen hebben omrekenfactor 1, voor elektriciteit varieert die tussen 0,56, indien opgewekt door een warmtekrachtkoppeling (WKK), en 0,4, indien niet opgewekt door een WKK. Elektriciteit als warmtebron is bij de berekening van het EPC daarom tot factor 2,5 minder gunstig dan gas, stookolie of kolen.

Dat blijkt ook uit de simulatie van een concreet voorbeeld, die op apps.energiesparen.be/test-uw-epc uitgevoerd kan worden. Een woning met elektrische accumulatieverwarming en sanitair water op elektriciteit met een goed geïsoleerd dak, muren en vloer, met hoogrendementsglas komt uit op label C. Als in diezelfde woning de accumulatieverwarming vervangen wordt door een elektrische warmtepomp, dan levert die forse investering slechts label B op. Wanneer er in diezelfde woning voor gekozen wordt om de accumulatieverwarming door een gasinstallatie te vervangen, dan levert dat eveneens label B op. De huidige omrekenfactor voor elektriciteit belooft de investering in een warmtepomp onvoldoende via het EPC in vergelijking met een hoogrendementsketel op aardgas.

Waarom voor elektriciteit zo'n forse omrekenfactor wordt gehanteerd, is niet duidelijk. In Nederland werd die omrekenfactor voor elektriciteit enkele jaren geleden al verlaagd van om elektrisch verwarmen via een warmtepomp interessanter te maken. Een reden die daarvoor ook werd aangehaald, was het stijgende aandeel hernieuwbare energie in de Nederlandse energiemix.

Minister, onderschrijft u de analyse dat in de huidige EPC-berekening verouderde aannames gebruikt worden en dat een aanpassing van de omrekenfactor van 0,4 voor elektriciteit nodig is?

Zult u het Nederlandse voorbeeld volgen en de omrekenfactor aanpassen?

Onderschrijft u de conclusie dat in de huidige EPC-berekening een investering in een warmtepomp onvoldoende gewaardeerd wordt?

Welke stappen gaat u nemen om dit te corrigeren?

Actiepunt A08 uit het Warmteplan pleit ook voor het wegwerken van het prijsverschil tussen gas- en elektriciteitsprijzen. We hebben het daar al vaak over gehad. Wat is het effect van de huidige maatregelen tot nu toe? Op welke manier wilt u dit versnellen?

Actiepunt A10 in datzelfde plan pleit voor een apart distributietarief voor warmtepompen. Wat is de stand van zaken ter zake? Welk effect beoogt u daarmee te realiseren?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Dank u, collega Aerts, voor deze toch wel vrij technische vraag. Ik baseer mijn antwoord dan ook op de heel technische uitleg van mijn administratie.

Ik verneem van mijn administratie dat de EPC-berekening op dit moment niet verouderd is. De jaarlijkse primaire energiefactor, die aan de basis ligt voor deze omrekenfactor van 0,4, is in België de voorbije jaren immers niet fundamenteel gewijzigd, ondanks de toename van hernieuwbare energie die we gerealiseerd hebben. Deze factor werd in België samen met de federale overheid en de andere gewesten vastgelegd binnen ENOVER, in lijn met Europese regelgeving, en aangemeld bij de Europese Commissie.

De evolutie van de primaire energiefactor wordt binnen ENOVER opgevolgd. Binnen ENOVER werd afgesproken dat deze factor volgend jaar herzien zal worden. Dit

zou dus inderdaad kunnen leiden tot een aanpassing van de omrekenfactor. Op dit moment kunnen we echter nog niet vooruitlopen op deze herziening.

De conclusie dat de warmtepomp in de huidige EPC-berekening onvoldoende gewaardeerd wordt, onderschrijf ik niet. Een lucht-waterwarmtepomp wordt wel degelijk beter gewaardeerd in het EPC dan een gasketel. Dat betekent echter niet dat een woning met een warmtepomp automatisch een A-label krijgt, zeker niet in het geval van slecht geïsoleerde open bebouwingen, die een groot verliesoppervlak hebben. Simulaties met de 'Test-uw-EPC'-tool tonen aan dat zeer goed geïsoleerde gesloten en halfopen woningen met een lucht-waterwarmtepomp wel degelijk naar een label A springen als de elektrische accumulatieverwarming wordt vervangen door een lucht-waterwarmtepomp, terwijl dezelfde woning met een gasketel label B krijgt. De open bebouwing krijgt een betere energiescore als een warmtepomp geplaatst wordt, maar komt niet altijd in label A terecht.

Ik heb aan het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA) gevraagd om in de 'Test-uw-EPC'-tool de standaardwaarden te kunnen vervangen door reële productwaarden. Die aanpassing zal in het voorjaar van 2023 gebeuren.

Wat het prijsverschil tussen gas en elektriciteit betreft: de Vlaamse Regering steunt de shift naar duurzame verwarming volop. Er zijn ook bijkomende maatregelen genomen, zoals de afbouw van premies in het kader van fossiele brandstoffen, het verbod op aardgasaansluitingen bij nieuwbouw, het stookolieverbod en de extra financiële ondersteuning voor warmtepompen.

Ik heb de Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG) ook gevraagd een specifiek warmtepomptarief te onderzoeken. In de eerste plaats acht de VREG het aangewezen om de flexibiliteitsdiensten die warmtepompen kunnen leveren, maximaal te valoriseren. Dergelijke flexibiliteitsdiensten wil ik stimuleren via het recent goedgekeurde Flexibiliteitsplan.

Daarnaast heeft de VREG de netbeheerders gevraagd om time-of-usenettarieven verder te onderzoeken. Dergelijke tarieven kunnen een voordeel bieden voor warmtepompen, indien de warmtepomp vooral ingeschakeld wordt op momenten dat de nettarieven laag zijn.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Ik ben me ervan bewust dat de vraag wat technisch is, absoluut, maar tegelijkertijd is het wel belangrijk, want warmtepompen zijn de weg vooruit: daar moeten we naartoe. We moeten dan ook alle mogelijke hinderpalen wegnemen die de intrede ervan in de weg staan. Warmtepompen moeten correct beoordeeld worden.

Als ik zie dat dit dateert van 2008, dan denk ik dat we de nieuwe technologieën daar zeker op een goede manier in moeten opnemen, omdat verwarmen op elektriciteit indertijd heel vaak iets anders was dan wat het vandaag betekent. Ik denk echt dat we dat in het oog moeten houden. Ik heb begrepen dat er volgend jaar mogelijk een herziening volgt, dus we zullen die herziening afwachten en hopen dat de nieuwe technologie daar op een goede manier in gewaardeerd wordt.

De voorzitter: De heer Pieters heeft het woord.

Leo Pieters (Vlaams Belang): De heer Aerts geeft aan dat het EPC meer en meer is geëvolueerd naar een beleidsinstrument, maar het is eigenlijk hét beleidsinstrument waarop alles gebaseerd wordt.

Minister, u zegt dat een goed geïsoleerd dak en goed geïsoleerde vloeren en muren voorrang krijgen op allerlei technische apparatuur. Er staan voldoende woningen

op de markt met zonnepanelen of een warmtepomp, maar als je gaat kijken naar hoe het huis er op zich uit ziet, dan is dat vrij belabberd. En toch krijgen die een vrij goede EPC-waarde. Het is belangrijk dat we eerst woningen aanpakken en dan pas de elektrische apparatuur, niet omgekeerd. Ik denk dat een berekening van die EPC, zeker omdat dat nu het beleidsinstrument is waarmee gewerkt wordt, grondig bekeken moet worden, zodat alle berekeningen kloppen en zodat mensen die nu een huis kopen en verbouwen, weten waar ze aan toe zijn, niet voor vier of vijf jaar, maar voor tien of twintig jaar.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Ik heb daar toch een iets andere visie op: ik vind het wel logisch dat de energieproductie van een wooneenheid in rekening genomen wordt voor het energieprestatiecertificaat. Hoe minder externe energie je moet aankopen en hoe meer zelfvoorzienend je bent, hoe voordeliger. Als je een huis koopt met zonnepanelen maar minder goede isolatie of een huis met een gasketel maar betere isolatie, wat weegt er dan door? Je kunt niet zomaar zeggen dat we alleen maar moeten isoleren en dat de rest de boom in kan.

Ik volg collega Aerts wel in de stelling dat de afstemming van de primaire energiefactor van 2,5 naar het Europese niveau – ik denk dat het Europees nu op 2,1 staat – evident meegenomen kan worden. Het lijkt me verstandig om in Europa enige coherentie te vinden, zodat eenzelfde warmtepomp in het ene land niet anders ingeschaald wordt dan in het andere land. Maar ik heb begrepen uit uw antwoord, minister, dat er al in die richting gekeken wordt.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Ik sluit mij aan bij wat collega Schiltz net heeft gezegd. We moeten er eerst en vooral voor zorgen dat woningen goed geïsoleerd worden, en dat doen we ook: we hebben een heel goed programma, ondanks wat de oppositie zegt; we kunnen het zelfs niet meer bijhouden. We hebben 1 miljard euro vrijgemaakt voor alles wat met isoleren te maken heeft. We hebben ook een aparte dakisolatiepremie voor doe-het-zelvers. We gaan die budgetten zeker buiten krijgen. Ook de renteloze lening loopt enorm goed. Ik ben bijzonder tevreden dat het budget dat we voor gezinnen, gepensioneerden en alleenstaanden hebben kunnen vrijmaken, ook naar isolatie gaat. De Vlaming heeft zijn weg gevonden.

Het is nu aan ons om de energiehuizen te versterken met energiedeskundigen. Ook minister Diependaele zou zes extra mensen aanwerven, omdat er echt een toevloed is. Dat is heel goed nieuws, ook al zal de oppositie dat nooit toegeven.

Wat de warmtepompen betreft, denk ik dat we ook een heel correct beleid voeren.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Ik begin bij de kern van mijn vraag. Ik vind het goed dat dit herbekeken wordt en ik hoop dat we ons accorderen met wat er op het Europese niveau daarrond leeft. Ik vind dat goed, omdat de voordelen van warmtepompen op die manier meer ingerekend worden in dat EPC.

Wat renoveren betreft: natuurlijk zijn mensen op dit moment aan het renoveren, zijn ze zonnepanelen aan het plaatsen. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

Mag ik even uitspreken?

Natuurlijk doen ze dat allemaal op dit moment. Ik wacht wel nog volop af wat de resultaten daarvan zijn. Wie is er op dit moment volop aan het renoveren? Dat kunnen we op dit moment niet weten. U zegt dat u alle budgetten buiten gaat

krijgen. Vorige week hebben we nog een begrotingsbespreking gehad en toen bleek dat er een provisie van zo'n 60 miljoen euro voor renovaties geschrapt is, omdat ze dit jaar niet meer opgebruikt zou worden. Waarom raakt niet alles op? U hebt het zelf aangegeven: door de vertraging bij het energieloket.

We gaan niet alles op krijgen. Ik geloof absoluut dat Vlamingen hun woningen volop aan het renoveren zijn, maar er ligt nog veel werk op de plank.

U zegt dat de oppositie het niet goed vindt, maar niet alleen de oppositie vindt het niet voldoende. Gisteren verscheen er opnieuw een SERV-rapport (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen) waarin gevraagd wordt om veel meer in te zetten op begeleiding, met een factor 10. Er is inderdaad een uitbreiding, maar er moet meer gebeuren om de renovatiegolf echt waar te maken. Dat is niet alleen oppositietaal, dat is ook wat verstandige mensen bij de sociale partners zeggen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Staf Aerts aan Zuhail Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme, over de participatie van Vlaanderen in Nederlandse kerncentrales – 869 (2022-2023)

Voorzitter: mevrouw Gwenny De Vroe

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Minister, begin december stuurde u een brief, die we via de voorzitter van het Vlaams Parlement ook hebben mogen ontvangen, met dank aan de diensten. Wat stond er in die brief? U wilt verkennende gesprekken opstarten met Nederland om samen te werken rond twee nieuwe kerncentrales net over de grens met België, met name in Borssele. In de feiten ging het om een brief die u naar uw collega-minister Jetten gestuurd hebt.

De grote vraag is of dit meer dan een ballonnetje is of een nieuwe poging om stokebrand te spelen ten aanzien van de Federale Regering. De vraag is intussen beantwoord: het is vooral een ballonnetje gebleken, want er bleek weinig steun voor het idee bij de andere Vlaamse meerderheidspartijen.

Als we het voorstel toch ernstig zouden nemen, kunnen hierrond een hele reeks vragen gesteld worden.

Hebt u dit voorstel overlegd binnen de Vlaamse Regering? Zo nee, is het gebruikelijk dat een minister op eigen houtje voorstellen doet om middelen te gaan overdragen aan een buitenlandse minister? Is dit een persoonlijk standpunt of is dit min of meer afgedekt door de regering?

U sprak in uw brief over een gezamenlijk 'Lage Landen-energieplan'. Hoe ziet u een eventuele samenwerking? Zou het gaan om een financiële participatie? Als we tussen de lijnen lezen, dan lijkt het daar wel op. Over welk budget beschikt u hiervoor of welk bedrag denkt u hiervoor in de toekomst te kunnen vrijmaken, en onder welke voorwaarden?

Hebt u onderzocht of Vlaanderen bevoegd is voor de cofinanciering van nucleaire projecten en van nucleaire projecten in het buitenland?

Ook in Nederland zelf komt er heel wat kritiek op de beslissing van de Nederlandse regering. Ook daar wordt de vraag gesteld of een dergelijke som geld niet beter geïnvesteerd zou worden in energierenovatie of hernieuwbare energie. Is het gebruikelijk dat een Vlaams minister zich op zo'n wijze mengt in een lopend debat in een buurland?

U bezocht de kerncentrale van Borssele in mei van dit jaar. De bestaande kerncentrale is van 1973 en dus even oud als Doel 1. De centrale van Borssele mag verder blijven draaien tot 2033, wat eventuele veiligheidsrisico's kan inhouden. De centrale staat aan de grens met België, op een dikke 50 kilometer van Gent. Hebt u advies ingewonnen over mogelijke veiligheidsrisico's van deze nucleaire site vandaag en in de toekomst, bijvoorbeeld bij het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle (FANC)?

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Collega Aerts, eerst en vooral: energie is een basisbehoefte. We moeten voldoende energie hebben aan een betaalbare prijs. Als er zich dan opportuniteiten voordoen, dan vind ik het niet meer dan normaal dat een minister een verkennend gesprek aangaat. Ik denk niet dat u daar tegen kunt zijn, tenzij u echt dogmatisch bent. Het gaat ook over de lange termijn, zoals ik altijd heb gezegd; het zal niet voor de komende winters zijn. Maar het spreekt voor zich dat, wanneer je op de hoogte wordt gesteld van zulke projecten, als Vlaams minister van Energie zegt dat je een verkennend gesprek gaat opstarten. Wie vindt dat ik dat niet moet doen, is volgens mij van kwade wil, want de situatie is binnen Europa erg genoeg. Hernieuwbare energie, daar zetten we volop op in en dat gaan we ook blijven doen, maar ik denk dat alle slimme koppen hier, de heren hier voor mij, heel goed weten dat we er met hernieuwbare energie alleen niet gaan komen. Ik zou het wel willen, maar helaas gaat dat niet. Daarom heb ik contact opgenomen met de Nederlandse collega's.

Ik heb geregeld contact met mijn Nederlandse collega's: over energie, over stikstof, over poly- en perfluoralkylstoffen (PFAS), noem maar op. In mijn eerder overleg met de Nederlandse minister van Energie, de heer Rob Jetten, zijn duurzaamheid, hernieuwbare energie, leveringszekerheid en kernenergie al aan bod gekomen. Daarom heb ik in mei van dit jaar de kerncentrale van Borssele al bezocht, samen met de ambassadeur. Ik was dus reeds eerder goed op de hoogte van de plannen van de Nederlandse regering om de bouw van twee grote kerncentrales op de site van Borssele te onderzoeken. De contacten in dat dossier zijn altijd erg nauw geweest.

Dat Borssele de voorkeurslocatie was van de Nederlandse regering lekte uit via de Nederlandse media eind november. Op donderdag 1 december werd mijn kabinet vertrouwelijk op de hoogte gesteld van de stappen die de Nederlandse regering zou ondernemen in de daaropvolgende dagen.

Ik som even de drie punten op die aangekondigd werden.

Eén, op 9 december zou een Kamerbrief verstuurd worden waarin wordt aangegeven dat de Nederlandse regering beslist om in te zetten op de voorbereiding van twee nieuwegeneratiekerncentrales, waarbij de locatie Borssele de voorkeur heeft. De redenen zijn de beschikbare ruimte en de aanwezige nucleaire infrastructuur.

Twee, bij de definitieve besluitvorming, voorzien in 2024, zal ook de mate van draagvlak een belangrijke afweging vormen. Ook dienen er nog diverse onderzoeken te worden uitgevoerd met betrekking tot locatiekeuze, hoe de nieuwe centrales in het systeem kunnen worden ingepast en hoe deze centrales gefinancierd zullen worden, voordat er een definitieve keuze kan worden gemaakt.

Drie, aangaande het internationale participatietraject zullen in de eerste helft van 2023 concreet twee MER-procedures (milieueffectrapportage) starten, een voor bedrijfsduurverlenging en een voor nieuwbouw. Ook hierbij worden de lokale partijen nauw betrokken, waaronder zeker Vlaanderen, aangezien Borssele bij de grens ligt.

Op 6 december heb ik vervolgens het initiatief genomen om contact op te nemen met de heer Jetten. Het zou vreemd geweest zijn had ik dat niet gedaan, want dan had het hele parlement gevraagd of ik misschien aan het slapen was toen men over de grens kerncentrales aan het optrekken was. Ik heb dat dus gedaan, in de veronderstelling dat al mijn lieve mannelijke collega's hier in de commissie blij zouden zijn. (*Gelach*)

Maar niet dus.

In een brief geschreven aan de heer Jetten stelde ik voor om samen het gesprek op te starten tussen onze regeringen over een gebeurlijke samenwerking en/of participatie van de Vlaamse Regering in het Nederlandse nucleaire project. Deze brief is ook bezorgd aan de leden van de commissie – transparantie is altijd goed. Ik heb via de ambassadeur de noorderburen voorafgaand ook op de hoogte gesteld van de communicatie die ik ter zake zou doen.

Aangezien het gaat om een verkennend gesprek, geen concreet voorstel, is er geenszins fiat nodig van de collega's in de regering. Het zou vreemd zijn dat ik voor een verkennend gesprek de toestemming nodig heb van alle collega's in de regering. Het spreekt voor zich dat, zodra er een voorstel op tafel ligt, of zelfs maar de contouren ervan, de voltallige regering op de hoogte wordt gebracht.

De secretariaten van minister Jetten en mezelf zijn in contact voor het prikken van een concreet vergadermoment, naar aanleiding van de Vlaams-Nederlandse regeringstop eind januari.

Voor het eerste verkennend gesprek met de heer Jetten wil ik vier punten op de agenda zetten. Ten eerste is er het vergunningstraject gezien de ligging van Borssele dicht bij Vlaanderen. U weet dat Antwerpen, Gent en Brugge dichter bij Borssele liggen dan Brussel en Rotterdam. In de internationale participatie is Vlaamse betrokkenheid dus bijzonder belangrijk.

Een tweede punt is de mogelijke deelname van Vlaamse bedrijven aan de bouw en onderhoud van deze nieuwe centrales. Ik heb intussen feedback gekregen dat een aantal bedrijven met hun ervaring in Doel en Mol willen meewerken aan dit project. Vlaanderen had tot voor kort veel meer en recentere nucleaire capaciteit dan Nederland. Het Nederlandse project kan zo een hefboom zijn voor onze economie. De interesse is ons ook gemeld.

Een derde punt is de mogelijkheid van Vlaamse bedrijven om een deel van de productie voor lange termijn aan te kopen. Vandaag wordt er veel gesproken over dergelijke contracten voor offshorewindprojecten in het buitenland, zelfs in landen waar we vraagtekens bij zouden kunnen plaatsen, collega Aerts, maar goed, als het offshore wind betreft, is alles goed. Waarom zou dit niet mogelijk zijn voor een project als Borssele?

Een vierde punt is de mogelijkheid om effectief te participeren in het project door de Vlaamse overheid of door Vlaamse bedrijven.

Dat zijn de vier punten die ik langs onze kant op de agenda zet. Mogelijk komen er van Nederlandse kant ook agendapunten. Zoals u ziet is het eerste gesprek vooral verkennend met een open agenda, waarbij overleg, informatie, leveringszekerheid en economie belangrijke aspecten zijn.

Dan kom ik bij uw vraag over participeren namens de Vlaamse overheid in buitenlandse ondernemingen en investeringen. Dat is allemaal niet zo bijzonder. Het is goed dat we collega Vande Reyde hebben, want hij stelt heel goede parlementaire vragen, waaronder de schriftelijke vraag hoeveel de Vlaamse overheid investeert in buitenlandse ondernemingen. Het ging toch richting 700 à 800 miljoen euro per

jaar, een gigantisch bedrag. Daarmee zien we dat Vlaanderen vandaag al aanzienlijke bedragen investeert in buitenlandse ondernemingen.

De bijzondere wet van 1980 verhindert de gewesten ook niet te investeren in nucleaire projecten in het buitenland. Integendeel, collega Aerts, de federale overheid is slechts bevoegd voor het doen van prospectieve studies inzake energiebevoorrading, waarbij de gewesten betrokken dienen te worden – aangezien wij ter zake niets horen van de federale overheid, worden wij op dit moment niet betrokken bij een of andere studie. De gewesten kunnen dus ook zelf maatregelen nemen in het kader van de energiebevoorradingsszekerheid. Althans, dat schrijft mevrouw Tinne Van der Straeten met zoveel woorden in haar handboek 'Energieright in België en Vlaanderen'. Ik heb dat boek ook bij, het is zeer interessant. Op pagina 32 staat dat. Dat zijn dan de woorden van mevrouw Tinne Van der Straeten, een zeer slimme dame. Zij stelt dat de gewesten maatregelen kunnen nemen in het kader van energiebevoorradingsszekerheid. Vlaanderen investeert de dag van vandaag al in buitenlandse bedrijven.

Wij kunnen als Vlaamse overheid dus investeren in nucleaire projecten in het buitenland om onze bevoorradingsszekerheid te garanderen. Randvoorwaarde is echter dat we de kernuitstap op Belgisch grondgebied niet in de weg staan. Helaas kan ik het sluiten van de kerncentrales niet verhinderen.

De praktijk toont bovendien aan dat dit geen probleem is. Als Vlaanderen niet zou mogen investeren in een project omdat de federale overheid stelt dat het project 100 procent een federale bevoegdheid zou zijn, hoe kunnen de Vlaamse steden en gemeenten dan de grootste aandeelhouder van Elia en Fluxys zijn? Zo ook is de federale overheid de grootste aandeelhouder van BNP Paribas, een bank die projecten voor hernieuwbare energie en de renovatie van woningen in Vlaanderen en in het buitenland financiert.

Ik kom tot uw vierde vraag. Er zal altijd kritiek zijn op grote projecten. Daarom heb ik ook gewacht op de formele beslissing van de Nederlandse regering van 9 december alvorens te zeggen dat ik een verkennend gesprek wil. U hoeft dus niet te panikeren: het gaat om een verkennend gesprek. Ik ga er heel sterk op inzetten om te zien of we op de lange termijn iets kunnen doen. Ook de Vlaamse economie is vragende partij.

Ik meng mij zeker niet in het lopend debat in Nederland. Ik heb gewacht op de beslissing van de Nederlandse regering. Mijn mening over kernenergie is bovendien al veel langer gekend. Ik heb mijn standpunt aan de Federale Regering ook duidelijk gemaakt, al tweeënhalf jaar lang, niet alleen bij mevrouw Van der Straeten, ook bij de collega's van Vooruit. Maar goed, het is natuurlijk aan de Federale Regering om het nodige te doen.

Ik denk bovendien dat we inderdaad veel geld zullen moeten blijven steken in renovatie en in hernieuwbare energie, wat wij ook doen – u kunt niet zeggen dat we geen centen hebben vrijgemaakt. In het verleden is daar ook te veel geld voor vrijgemaakt, 20 miljard euro, in verhouding tot de productiecapaciteit. We zullen daarin blijven investeren, dat is ook een prioriteit van de Vlaamse Regering. Daarnaast zal er geïnvesteerd moeten worden in energienetwerken, in waterstof, in carbon capture and storage (CCS) en ja, ook in kernenergie. Ik ga niet blindelings beleid voeren, terwijl men over de grens grote projecten opzet. Dan ga ik mee aan tafel. U kunt mij dat kwalijk nemen, maar ik wil mijn verantwoordelijkheid nemen.

Veiligheid en gezondheid zijn een prioriteit, ook als het over zaken over de grens gaat. Dat geldt voor kerncentrales maar ook bijvoorbeeld voor stikstof en PFAS. Dat spreekt voor zich. Als het gaat over de nucleaire veiligheid, heb ik ook vertrouwen in de Nederlandse overheid en Nederlandse toezichthouder, net zoals ik vertrouwen heb in het Belgische Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle in

België. Dat is ook een van de redenen dat ik dat gesprek wil aangaan, want het is net over de grens.

Eventuele veiligheidsrisico's in het kader van een verlenging maken deel uit van het dossier dat voor het project zal worden opgesteld, en dat conform de Europese regels voor dergelijke projecten met de buurlanden besproken zal worden. Net zoals Nederland moet en zal worden geconsulteerd in het kader van de verlenging van de kerncentrale van Doel, zullen ook wij geconsulteerd worden in dezen. Wij zullen een beslissende stem hebben. Nucleaire veiligheid is essentieel, maar dat is ook een van de redenen waarom ik het gesprek aanvat. En hoe meer er uit dat gesprek voortkomt, des te beter.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Minister, dat was een heel omstandig antwoord, in een poging om de vis te verdrinken volgens mij.

Ik vertrek vanuit iets wat u een aantal keer genoemd hebt: het verkennend gesprek. U gebruikt een verkennend gesprek om een luchtballonnetje op te laten om politiek te scoren met simplisme. Waarom? U hebt het zelf gezegd: om voldoende energie aan een betaalbare prijs te garanderen. Eén, dat is op lange termijn, dus dat helpt niet voor de prijzen van vandaag. Twee, dat gaat de bevoorradingszekerheid niets vooruithelpen. Drie, er is ook geen garantie dat die stroom in de toekomst naar ons komt. Dat is gewoon afhankelijk van de prijs. We gaan die elektriciteit ook niet goedkoper krijgen, want er is maar één marktprijs.

Je kunt je ook nog afvragen of het wel zo verstandig is om financieel te gaan participeren in het bouwen van kerncentrales. We zien in het buitenland dat het vaak zeer moeilijk is om die projecten te realiseren en dat ze veel langer duren en ook veel duurder uitvallen dan oorspronkelijk begroot. Het is een financieel zeer risicovolle investering.

Dat gezegd zijnde, als we kijken naar de reacties, dan is de reactie van de Nederlandse minister-president nog het meestzeggend. Op televisie reageerde hij al lachend dat geld altijd welkom is. "Als jullie je geld aan ons willen geven, doe dan maar." Dat is de essentie van wat de Nederlandse minister-president op televisie verkondigde. Dat is al een zeer duidelijk statement op zich. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

Ik heb niet begrepen wat u zei, maar dat is niet erg, want het is aan mij om het woord te voeren. U krijgt nadien nog het woord. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

Dan kom ik tot het doel: voldoende hernieuwbare energie. Waarom gebruiken we die budgetten niet om ons renovatieritme op te trekken? Ja, u hebt vermeld dat er een verbouwpremie is en dat mensen massaal aan het investeren zijn, maar iedereen erkent ook dat het nog niet snel genoeg gaat. Iedereen weet dat we 100.000 woningen moeten renoveren naar label A, terwijl we vandaag op 2700 zitten. Zelfs als je het aantal renovaties bekijkt – we zaten op 30.000, misschien iets hoger –: 30.000 ten opzichte van 100.000 is een gigantische kloof. Waarom zouden we die centen dan niet gebruiken om te investeren in hernieuwbare energie hier in Vlaanderen en beter geïsoleerde woningen, dé grote Vlaamse uitdaging? Daar heeft elke burger voordeel aan, want dan is hij beschermd tegen hoge energieprijzen. Waarom gebruikt u uw middelen daar niet voor, in plaats van avonturen aan te gaan in het buitenland? Dat blijft voor mij de grote vraag. U hebt geen bedrag genoemd, maar gaat u dan ook mee investeren in de offshorewindparken die België aan het aanleggen is, of elders in Europa, of gaat het enkel en alleen over kernenergie?

De voorzitter: De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (Vooruit): Ik wil misschien vooraf toch even heel duidelijk maken: ik heb geen ideologische of religieuze gevoelens voor of tegen kernenergie. Want ik heb vaak het gevoel in deze discussie dat dat bij sommigen in de ene of de andere richting symbolisch of emotioneel geweldig zwaar weegt. Ik heb daar geen emoties over.

Ik kan alleen maar vaststellen in de praktijk dat, waar men vandaag kerncentrales aan het bouwen is, dat gigantisch langdurige en gigantisch dure projecten zijn die systematisch ver over het budget gaan. En dan praten we over ettelijke miljarden euro's. Ik kan ook alleen maar vaststellen dat we vandaag op federaal niveau, alleen maar wat betreft het opruimen van het afval van de bestaande kerncentrales voor de komende honderd jaar, al praten over budgetten van ongeveer 40 miljard euro en meer. Dat is voor het opruimen, daar wordt geen kilowatt elektriciteit meer mee geproduceerd. Dat is 41 miljard euro aan budgetten. Dat is ongeveer evenveel als het Vlaamse budget voor Welzijn, denk ik, alleen maar om de rommel bij te houden en af te breken voor de komende honderd jaar.

Ik kan alleen maar nuchter vaststellen dat nucleaire energie, wat ook de kwaliteiten ervan zijn, een groot gebrek heeft. Dat is namelijk dat het gigantisch duur is. Ik heb met Nederlandse collega's over hun project in Borssele gepraat. Daar is op dit moment ongeveer 5 miljard euro voor gebudgetteerd, voor voorafgaande studies en het opbouwen van het project. Daar komen ettelijke zakken vol miljarden euro's bij. Op dit ogenblik is het zo: als de kerncentrale er zal staan, zal die hoe dan ook energie produceren die op het net gaat en die dus voor iedereen beschikbaar is, in het kader van de markt. Dus ook voor Vlaanderen, ware het niet dat er een beetje een gebrek is aan connectie en dat er dus beter een kabel gelegd zou worden naar Nederland, als men stroom wil krijgen van Nederland, dan een kerncentrale gebouwd.

Het is inderdaad een beetje een circusoptreden om te laten weten dat we ook iets doen. Mijn centrale vraag is: als Vlaanderen dan toch miljarden euro's ter beschikking heeft, wat is dan de zin van het dragen van die miljarden naar een project in een buurland dat blijkbaar sowieso al gebouwd zal worden? Want de Nederlanders hebben al beslist om het te zetten. Ze hebben ons niet gevraagd om te helpen. Ze hebben gezegd dat zij die gaan bouwen. Als wij in Vlaanderen toch miljarden euro's te veel hebben, wetende dat we miljarden nodig hebben om ons net te versterken, dat we miljarden nodig hebben om onze woningen te renoveren, dat we miljarden nodig hebben om een hoop ander energiebeleid te voeren, waarom gebruiken we die miljarden die u blijkbaar toch liggen hebt niet in onze eigen noodzakelijke investeringen, in plaats van ze te dragen naar een project waarvan de Nederlanders toch al beslist hebben om het te financieren?

Ze hebben ons daarvoor geen ontwikkelingssamenwerking gevraagd. Ze hebben ons niet gevraagd om hen te helpen. De minister-president zegt dat als we willen geven, we maar moeten geven. Maar wat is nu in godsnaam de zin, als u weet dat er duizenden, honderdduizenden Vlamingen zitten te wachten op de renovatie van hun huis, dat we capaciteitstarieven moeten aanrekenen aan mensen omdat we geen geld hebben om ons net deftig aan te leggen? Waarom gaan we dan in godsnaam geld dragen naar een project dat de Nederlanders per definitie sowieso beslist hebben om te gaan bouwen en dat ons geen kilowattuur meer gaat opleveren als wij er geld naartoe dragen? Want hoe dan ook, het net werkt zoals het net werkt. Als er productie is, is die beschikbaar. Als er geen productie is, is die niet beschikbaar.

Het is een leuk kerstcadeau voor de Nederlanders, maar ik wist niet dat de Vlaamse Regering geld had om voor miljarden euro's kerstcadeaus aan de burens te geven,

als er hier in Vlaanderen meer dan genoeg mensen zitten te wachten op een klein cadeautje dat hen zou helpen om hun facturen te betalen op het einde van de maand of om minder elektriciteit of minder gas te moeten verbruiken. Als u toch miljarden euro's te veel hebt, steek ze dan waar we vandaag noden hebben, in plaats van ze naar de burens te dragen. Simpel.

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (cd&v): Dank u wel, minister, voor de antwoorden op de vraag.

Ik heb eigenlijk getwijfeld toen het eerste nieuwsberichtje daarover kwam: moeten we daarop reageren? Ik heb ook getwijfeld toen uw brief publiek werd gemaakt, om daarop te reageren. Ik heb het dan toch maar gedaan en uw brief inderdaad ook becommentarieerd en erover getweet. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

'Ongezien'. Ik ben blij dat het eens van toepassing is op mij. *(Gelach)*

Bruno Tobback (Vooruit): Daar zit u al jaren op te wachten.

Robrecht Bothuyne (cd&v): Ja. Meestal gebruiken we dat in een zin als het gaat om minister Demir, maar goed.

Los daarvan, ik vind uw brief en uw initiatief opmerkelijk, om verschillende redenen. Eén, u bent niet bevoegd, punt. Als er vanuit de Vlaamse Regering ergens economische participatie in zou moeten gebeuren, wie is dan de bevoegde minister, mevrouw Demir? U zult dat straks kunnen beantwoorden, maar dat bent u niet. We zijn niet bevoegd voor nucleaire energie.

Goed, we kunnen daar ongetwijfeld lang over discussiëren, maar – vooral – is dit een potentieel zinvol project voor de Vlamingen en de Vlaamse bedrijven? Dat is de eerste vraag die ik mij heb gesteld. Ja, dit is misschien wel een potentieel zinvol project voor Vlaamse gezinnen en bedrijven, maar het heeft geen enkele zin om daar Vlaamse euro's naartoe te dragen. Minister-president Rutte is daarnet al geciteerd. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

De voorzitter: Gaat u gerust verder, collega Bothuyne.

Robrecht Bothuyne (cd&v): Dank u wel.

Minister-president Rutte is daarnet al geciteerd. Hij lacht met uw initiatief en zegt dat als er geld over is, er geld welkom is. Dat begrijp ik, als ik kijk naar wat er bijvoorbeeld in Frankrijk in Flamanville gebeurt. Het laatste nieuws kwam er deze maand: Électricité de France (EDF) heeft een nieuwe vertraging bij de bouw van de kerncentrale van de derde generatie aangekondigd van zes maand en een nieuwe budgetoverschrijding van 500 miljoen euro. We gaan daar naar een project, denk ik, van ongeveer 15 miljard euro voor een – al bij al – relatief beperkte productiecapaciteit met een kerncentrale van de derde generatie.

Begrijp mij niet verkeerd, we hebben een grote uitdaging als het gaat over de energievoorziening. En we hebben daar allemaal werk te doen. De collega's van Groen en Vooruit zullen het met mij eens zijn dat er op federaal niveau echt wel grote uitdagingen zijn als het gaat over het terugdraaien van de kernuitstap die u, minister, nog hebt beslist in 2015. Op dat vlak moeten we stappen vooruitzetten.

Maar rond hernieuwbare energie bent u wel bevoegd, minister. Daarover hebt u op de top in Gent met Nederland al afspraken proberen maken – zo heb ik toch gelezen –, over de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland. En mij lijkt het veel interessanter om te kijken wat u al voorzien en uitgevoerd hebt rond de

afspraken die u al gemaakt hebt tussen de Vlaamse en de Nederlandse regering, en waar u wel voor bevoegd bent en budget voor hebt. Wat zijn dus de resultaten van de gesprekken met Nederland waarvan u vorig jaar hebt aangekondigd dat u er werk van zou maken en waarvoor u wel bevoegd bent en wel budget hebt?

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, internationale samenwerking is bijna altijd goed, zeker in Europa. Mijn partij en mijn fractie zijn er dan ook grote voorstander van dat u nauwe verkennende gesprekken onderhoudt met onze buurlanden.

Wij zijn er trouwens van overtuigd dat energiebeleid in Europa het best ook wat strategischer aangepakt wordt, en dat we ook met onze Europese partner best bekijken wie welke energie op de meest interessante manier kan produceren en ook voor mekaar back-upcapaciteit kan voorzien. De opmerking van collega Tobback om een oogje in het zeil te houden op voldoende interconnectie is daarom zeer relevant, want we merken dat in Europa de lidstaten vaak lidstaten zijn die niet in Europa lijken te zitten, omdat de energie niet altijd even vrij verkocht zou kunnen worden als de vrije markt suggereert.

Dat gezegd zijnde, minister, vind ik het wel opmerkelijk. Ja, de bevoorradingszekerheid is federaal en we kunnen een discussie hebben over of dat dan uw bevoegdheid is. En u hebt samen met uw kabinet grondig uitgezocht dat u wel degelijk, zelfs volgens mevrouw Van der Straeten, een oproep aan het Vlaamse Gewest mag doen om ook stappen te zetten inzake bevoorradingszekerheid. Ja, natuurlijk. Als wij andere energie verbruiken, als wij de pieken van ons energieverbruik eruit halen, als wij energiedelen mogelijk maken, als wij virtuele capaciteit ontgrendelen, energiegemeenschappen, dan draagt dat allemaal bij aan de bevoorradingszekerheid. In dezen heeft wat wij hier in Vlaanderen doen, wat u in het Vlaamse energiebeleid doet, natuurlijk een impact op de bevoorradingszekerheid.

En dat is natuurlijk niet, minister, wat u in uw 'perssortie' hebt gelanceerd. U hebt wel degelijk de indruk gewekt dat u in een Nederlandse kerncentrale wilde investeren om daar stroom van te kunnen krijgen, zodat we niet in de kou zouden zitten. Maar we weten natuurlijk ook dat dat niet het geval is, dat die centrale daar pas in 2035, misschien 2040, zal staan – dus niet vandaag, niet morgen, ook niet overmorgen – en dat er zich volgens de prognoses van Elia en dergelijke meer in 2035 geen bevoorradingszekerheidsprobleem aftekent aan de energiehorizon.

U weet ook dat er een federaal capaciteitsremuneratiemechanisme (CRM) is dat, onder andere mede door de steun van de heer Wollants en zijn expertise, sterk verbeterd is, en dat ook de verlengingen van onze kerncentrales Doel 4 en Tihange 3 ervoor moeten zorgen – ook met de hulp van de Groenfractie in het federale parlement – dat onze bevoorradingszekerheid op korte termijn verzekerd is. Maar goed, samenwerking – opnieuw – is altijd interessant. En dus, investeren bij mekaar kan een interessante piste zijn.

Maar dan het volgende: u citeert mijn collega Vande Reyde. Collega Vande Reyde heeft opgevraagd waarin de Vlaamse Regering 700 miljoen euro investeert in het buitenland. U vergeet er natuurlijk wel bij te zeggen dat hij die vraag gesteld heeft omdat hij zich zorgen maakt of 700 miljoen euro investeren in het buitenland wel zorgt voor economische meerwaarde in onze regio, voor onze bedrijven, en of dat Belgische bedrijven zijn en Vlaamse bedrijven. Dus, wanneer Vlaamse bedrijven aan die Nederlandse centrale mee kunnen bouwen: top, zou ik zeggen. Fantastisch, goed werk van de Vlaamse Regering.

700 miljoen euro, minister, dat is wat Vlaanderen investeert in het buitenland. Als u die 700 miljoen euro zou investeren in de kerncentrale van Borssele, dan kunt u misschien een stuk van de fundering leggen. Maar als u die 700 miljoen euro zou

investeren in zonnepanelen, dan kunt u daarmee 500 megawatt aan zonnepanelen leggen in Vlaanderen. Dat is een interessant cijfer, vind ik. Daar kunnen we over nadenken.

Dus, minister, ik vat samen: ja, internationale samenwerking, vooral als het over Elia en Fluxys gaat, over interconnectie, zodat elk land zijn energieproductie kan optimaliseren en die optimalisatie uitgewisseld en gedeeld kan worden binnen Europa. Maar het moet ook gezegd, minister – en dat is ook niet zo erg –: uw 'sortie' over deelname aan de kerncentrale was toch vooral een ballonnetje en had een zeker showelement ... *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

... om uw persoonlijk standpunt, uw 'nuclofilie' – als ik dat mag zeggen –, uw voorliefde voor kernenergie en uw geloof daarin kracht bij te zetten. Dat mag, maar dat is natuurlijk niet meer of niet minder dan dat.

De voorzitter: De heer Pieters heeft het woord.

Leo Pieters (Vlaams Belang): Minister.

Minister Zuhal Demir: Vivaldi. Een Vivaldireactie.

Bij 3M stond ik ook alleen. *(Rumoer)*

De voorzitter: Collega Pieters, aan u het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Alstublieft, alstublieft.

Minister Zuhal Demir: Jawel. De reacties toen waren: de Vlaming tegen de Amerikaan.

De voorzitter: Collega Pieters.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): 'Shame on you. Shame on you.' U hebt de commissie gevraagd, ik heb ze u gegeven. Dus zeg niet dat u daarin alleen stond.

De voorzitter: Collega Pieters, aan u het woord.

Minister Zuhal Demir: De onderhandelingen met 3M: de Vlaming tegen de Amerikaan. *(Onverstaanbaar)*

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Schandalig.

De voorzitter: Collega Pieters, aan u het woord.

Leo Pieters (Vlaams Belang): Ik laat de meerderheid uitspreken. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

De voorzitter: Collega Pieters, gaat u maar verder.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Ja, maar voorzitter, ik reageer alleen op wat de minister hier naar mijn hoofd gooit.

De voorzitter: De minister heeft het woord niet. Het woord is aan collega Pieters.

Minister Zuhal Demir: U reageert alsof ... *(Onverstaanbaar)*

Leo Pieters (Vlaams Belang): Aan de collega's te horen, hebt u weinig steun in dezen, minister. *(Rumoer)*

Maar ik moet toegeven dat ik ook even verwonderd was toen ik het de eerste keer hoorde. Bij nader inzien is het absoluut niet zo verkeerd. Het is natuurlijk goed dat

u, ook op nucleair vlak, het zeil een beetje naar u toe trekt, want het zal in de toekomst toch een en-enverhaal zijn. Dus we gaan dat nucleaire wel nodig hebben.

Alleen, we zouden liever zien dat het in SMR-systemen zou zijn, met de modulaire reactoren. Dat is misschien nog iets te vroeg, maar ook daar zou u het best zoveel mogelijk in investeren. Onze partij wil dus wel enigszins steun toezeggen, maar u moet natuurlijk opletten dat het ook wel wat oplevert.

De voorzitter: De heer Gryffroy heeft het woord.

Andries Gryffroy (N-VA): Ik kan me niet van de indruk ontdoen dat ik hier drie verschillende reacties gehoord heb. De eerste soort reacties getuigt van een verkramptheid en een zuurheid, omdat het niet de verantwoordelijkheid was van u, minister Demir, maar waarschijnlijk van een andere minister, als het gaat over participaties. Of verkramptheid en zuurheid omdat men moet vaststellen dat het tot op heden federaal niet lukt om een akkoord af te sluiten met Engie. Gisteren kwam in de media dat men 3,3 miljard euro meer eist. Daarop kwam de tegeneis van Engie: 1,3 miljard euro meer. Ze zijn elkaar aan het oppoken. Ik zeg u dat we op 31 december nog geen akkoord zullen hebben tussen de federale overheid en Engie. Dat betekent dat we geen mogelijke verlenging zullen hebben van twee nucleaire 'power plants'.

Een tweede soort reactie die ik hoor, is die van collega Tobback, die spijtig genoeg de commissiezaal heeft moeten verlaten voor dringende boodschappen. Hij stelt een terechte vraag. Moeten we daar geld in steken of moeten we in iets anders geld steken? Je kunt daarover discussiëren. Dat vind ik dan een correct debat.

De derde soort reactie is de reactie van collega Schiltz. Hij zegt dat die internationale samenwerking wel goed is, maar dat we die kerncentrales niet nodig hebben omdat alle internationale rapporten zeggen dat het tegen 2035 allemaal opgelost is en dat er geen probleem is op het vlak van bevoorradingszekerheid omdat alles opgelost zal worden met photovoltaïcs (PV), wind en waarschijnlijk ook nog met wat waterstof.

Laten we even terugkeren naar de realiteit, beste mensen. U gaat het bevoorradingsprobleem van elektriciteit niet oplossen – ik herhaal: niet oplossen – met alleen zon en wind, en zelfs niet met waterstof erbij. Er wordt gezegd: we gaan het capaciteitsremuneratiemechanisme toepassen. Dat zijn die gascentrales die we gaan bouwen in de plaats van de nucleaire power plants, die dan een beetje uitstoot geven. Er wordt gezegd: dat is een Europese boekhouding, dat is een Europees probleem. Neen, die schouw staat wel in mijn achtertuin.

Welke oplossingen stelt men nog voor? Als je gewoon kijkt naar de grafieken, bijvoorbeeld op Electricity Maps, dan zie je duidelijk dat we een 'base load' nodig hebben van ongeveer 5 tot 8 megawatt, afhankelijk van het seizoen. Die is permanent nodig. Hoe meer we gaan elektrificeren, hoe hoger die lijn te liggen komt. Misschien gaat het straks niet om 5 tot 8 megawatt maar om 8 tot 12 megawatt. Je hebt dus permanent elektriciteit nodig, en dat los je niet op met zon en wind, tenzij er vele gascentrales bijgebouwd worden, tenzij er dure waterstofcentrales gebouwd worden. Waar ga je dan die waterstof aankopen? In Egypte, Marokko, Qatar, Saoedi-Arabië? Gaan we daar onze waterstof kopen? Zal die dan 100 procent groen zijn? Is dat de beste oplossing?

Ik vind het dus maar normaal dat we terugkeren naar de 'core'. Wat is de core? In gelijk welke internationale studie is er plaats voor een basispakket nucleaire energie. Waar die nucleaire installaties dan geplaatst moeten worden, daarover kan men discussiëren. Nederland zegt dan dat ze daar misschien een nucleaire installatie gaan plaatsen. Wij hebben dan een minister die daarop reageert met het voorstel om daarover eens aan tafel te gaan zitten. Dat is toch logisch? Spreken

we niet over een Europese energie-unie? We spreken allemaal over de Europese energie-unie, maar als puntje bij paaltje komt en als je aan grensoverschrijdende samenwerking wilt doen, mag dat volgens sommigen niet. Maar je mag wel samenwerken om een kabel te leggen voor de offshore verbinding met Denemarken. Daar moeten we wel mee investeren. Maar mee investeren om iets te doen op het vlak van nucleaire energie net over de grens, mag niet. Ik beschouw dat als een vorm van verkrampde, verzuurde reactie.

De voorzitter: Minister Demir heeft het woord.

Minister Zuhal Demir: Ik vind de reacties onbegrijpelijk, maar die gaan natuurlijk terug naar enerzijds het dogmatische denken, en anderzijds jaloezie en afgunst-politiek, noem maar op. Jullie moeten inzien dat jullie een minister hebben die op lange termijn denkt. Er wordt ons altijd de korte termijn verweten. Het eerste wat ik heb gezegd in het interview, is dat het hier niet gaat over de komende winters, maar dat het iets is voor de langere termijn.

En ja, wij worden gevraagd voor het gesprek. En ja, wij moeten meekijken naar de milieueffectenrapportage. En ja, wij hebben heel wat kennis en knowhow rond het nucleaire, waar de federale collega's niets mee doen. De Vlaamse ondernemers zeggen dat ze daar ook willen naar kijken. Ja, dan zal ik inderdaad de minister zijn die voorafgaand informeert. Want de beslissing om die kerncentrales te zetten, wordt pas in 2024 genomen – dat moet ik corrigeren bij de collega's Tobback en Aerts. Er is beslist om dit te gaan onderzoeken en ik wil daar zo snel mogelijk bij zijn. Dat is op 20, 30 kilometer van de grens. Het zou toch onbegrijpelijk zijn als ik dat niet zou doen. Dat zou toch een totaal andere wereld zijn, als ik als minister pas in 2024 ineens wakker word en dan plots ook meewil aan tafel om te kijken hoe het zit.

Ik vind jullie reacties, uiteraard Vivaldipartijen, zeer verzuurd. Ik ga de zuurtegraad niet meten. Ik doe alles in alle transparantie, collega Bothuyne. U hebt die brief ook gehad. Ik vind het heel belangrijk dat het verlenen van subsidies of het bezig zijn met geld, altijd in volle transparantie gebeurt. Als ik het energieplan van cd&v lees, collega Bothuyne, dan zijn jullie voor kernenergie. Maar u zit natuurlijk in de Federale Regering, vandaar dat u hier heel moeilijk moet doen.

Wat het standpunt van collega Schiltz betreft, heb ik de premier iets anders horen zeggen. Hij zegt dat de Vlaamse minister dat perfect kan doen. Hij deed die uitspraak in De zevende dag.

Over de betaling: ik heb geen enkel bedrag op de tafel gebracht. Ik weet dat Groen zeer dogmatisch is. Als het van u afhangt, gaan we in het donker zitten, mijnheer Aerts. U bent zeer dogmatisch tegen kernenergie, tegen kerncentrales. U hebt nog liever dat de mensen in het donker blijven zitten dan wat anders. En ja, die kerncentrales moeten het koste wat het kost dicht. Ik heb 2,5 jaar geleden al gezegd dat we alles zo snel mogelijk moesten verlengen. Maar ja, u moest gascentrales neerplanten. Ik weet niet of u nog altijd voor die gascentrales bent, maar dat was uw energieplan.

Ik heb niets vermeld over waar de centen vandaan moesten komen, niet 1 of 2 euro, geen miljoenen of miljarden euro's. Maar sta me toe, collega Tobback, om u op het volgende te wijzen. U zit in de Federale Regering. De federale minister is gigantische bedragen aan het investeren in Oman. Blijkbaar kan dat wel allemaal. Maar van het moment dat ik zeg dat ik een verkennend gesprek wil met mijn buurland Nederland om eens te zien hoe of wat, zonder dat ik een bepaald bedrag heb genoemd, dan is het kot hier te klein. 'Shame on you.' Ik vind dat echt niet kunnen. Is dit de Vlaamse democratie? Ik denk dat de Vlaming echt wel alle hens aan dek wil voor de toekomst, voor de energiebevoorrading. Dat is niet alleen een kwestie van Vlaams of Belgisch, maar ook Europees. Collega Tobback, de

'Freyafactuur' was van uw partij, dat ging over 20 miljard euro. U moet eens zien wat daar de return van was, hoeveel energie we daarmee hebben binnengepakt. Ik vind het beneden alle peil dat u hier nu de grote man komt uithangen en grote dure woorden gaat gebruiken. Ik zou mijn plaats kennen als ik u was, als ik zo'n groot gat had achtergelaten.

Ten slotte wil ik nog eens meegeven, collega Aerts, dat u blij moet zijn dat we aan de tafel gaan en verkennende gesprekken doen. Ik heb ook, toen ik met 3M ging onderhandelen omdat ik de belastingbetaler niet wou laten opdraaien voor de vervuiling, in de kranten lelijke oneliners moeten lezen. Niemand geloofde erin dat ik van een Amerikaanse multinational iets gedaan zou krijgen.

Ja, collega Bothuyne, kijk maar zo. Het kot was te klein. Ik ga er niet weer over beginnen. Maar uiteindelijk is de kleine deelstaat er wel in geslaagd om de grote multinational te doen betalen, en dus niet de belastingbetaler. Kijk maar naar het hele verhaal van asbest en de deal die in het verleden is gemaakt. U moet maar eens opvragen hoeveel die deal was en hoeveel ik heb betaald voor de afbouw van asbest. Dat is gewoon schandalig.

Inderdaad, ik denk out of the box. Ik denk offensief. En ja, collega Aerts, u kunt heel groen zien, maar ik zal een gesprek aangaan en ik zal alles op alles zetten. We zullen zien wat de uitkomst ervan is. Als dat is in de vorm van Vlaamse bedrijven die investeren of Vlaanderen dat investeert, is er uiteraard altijd een return. Er komt altijd wel iets voor in de plaats. Ik ben niet onnozel. Ik ga niet zomaar zeggen: "Hier, cash geld." Zo dom zijn we niet. Misschien is dat bij jullie zo, maar bij ons is dat niet zo.

De voorzitter: De heer Aerts heeft het woord.

Staf Aerts (Groen): Allereerst misschien toch voor het verslag – want mevrouw Demir heeft toch een aantal keer verwezen naar transparantie –: Ik wil even melden dat ik het eerst aan het kabinet gevraagd heb, het daar niet gekregen heb, en daarom via de parlementsvoorzitter de brief heb opgevraagd. Dat is hetzelfde verhaal als de heer Bothuyne enkele weken geleden heeft voorgehad. (*Opmerkingen van Andries Gryffroy*)

Ik merk hier ook bijzonder veel zenuwachtigheid, en veel zenuwachtigheid van jullie kant, omdat u hier duidelijk zeer geïsoleerd staat. U kunt het zelfs niet aan om eender wie van ons, behalve uw eigen fractiegenoot, te laten uitspreken. Zelfs dat lukt u niet. De heer Pieters hebt u inderdaad niet onderbroken. Waarom niet? Omdat u een coalitie hebt gevonden samen met het Vlaams Belang. Proficiat daarvoor. Dat was de enige persoon die u hier ondersteund heeft. (*Opmerkingen van minister Zuhal Demir*)

Goed, u begint hier opnieuw te onderbreken, omdat u opnieuw zenuwachtig wordt, maar doet u vooral.

De bevoorradingszekerheid, daar hebt u ook nog naar verwezen, en het dogmatisch zijn van Groen. Als Groen op dit moment met minister Van der Straeten, die u terecht een intelligente dame genoemd hebt, één ding aan het bewijzen is, dan is het dat we er absoluut alles aan doen om die bevoorradingszekerheid in gang te zetten. Dat het niet gemakkelijk is, dat komt omdat er de vorige jaren niets, maar dan ook niets gebeurd is. In al die legislaturen, waar u zelf mee in de regering zat, toch de laatste, hebt u daar niets rond gedaan. U verwijst naar gascentrales. U vergeet dat uw plan richting de verkiezingen was: acht gascentrales. Maar de wereld is veranderd. De wereld is veranderd, en daar zijn we volop op aan het inzetten. En er staan vandaag ook geen acht gascentrales meer. Dat is veel, veel minder. We zijn met Groen volop bezig om de energiebevoorradingszekerheid in

gang te houden. Dat is niet gemakkelijk, omdat u Engie in een zetel gezet hebt. Ja, dat is nogal logisch. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

In verband met de hele aanleiding voor deze brief zelf: het is een populistisch ballonnetje geweest om uw Radio 1-interview wat op te krikken. Ik vind het zeer pijnlijk dat u daar energie in steekt, in plaats van het te stoppen in de uitdaging waar we echt voor staan, namelijk: renoveer die Vlaamse woningen, help de Vlaming daarbij, en zet nog veel meer in op hernieuwbare energie. Hou u nu eens gewoon aan uw bevoegdheden, en maak daar eens werk van, in plaats van altijd afleiding proberen te genereren. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir en Andries Gryffroy)*

Zet daar volop op in, en dan hebt u onze steun, in plaats van met een zak geld naar de Nederlandse regering te stappen, die er dan nog eens mee lacht ook. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

Die er nog eens mee lacht ook, mevrouw de minister. U zou u beter op uw Vlaams beleid concentreren, maar ik merk dat u hierover bijzonder zenuwachtig blijft, en terecht. *(Opmerkingen van minister Zuhal Demir)*

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.